

САМООСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Кирилюк М.В.

Україна, м. Полтава, Полтавський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського

Сучасний стан розвитку неперервної освіти ґрунтується на вимогах держави до громадян, зокрема до вчителів, у постійному самовдосконаленні особистості [8; 6]. Це вимагає від науковців, методистів, керівників системи неперервної освіти постійно вносити зміни до навчання, змісту, структури та науково-методичного забезпечення навчального процесу. За рішенням ЮНЕСКО система неперервної освіти визнана як «основний принцип реформи освіти» [5, с. 246], а в липні 1997 року в Гамбурзі на V Міжнародній конференції освіта дорослих була названа ключем до XXI століття [1].

Дослідники А. Чернишов та В. Юрисов, які розглядали неперервну освіту у концепції післядипломної освіти, зазначають, що вона є «двофазним процесом, що складається з процесу формування (становлення) особистості фахівця, який відбувається під час первинної вишівської підготовки, і процесу різнобічного розвитку особистості, що здійснюється у сфері післядипломної освіти» [9, с. 19]. Навчання у вищому навчальному закладі є початком професійної діяльності вчителів, а післядипломна освіта вдосконалює їх професійні та загальнокультурні цінності. За А. Кузьмінським, «післядипломна педагогічна освіта забезпечує неперервне професійне вдосконалення, розвиток творчого потенціалу, професійно-особистісне зростання й самоствердження педагога» [4, с. 32].

Неперервність освіти у сучасних умовах С. Сисоева розглядає як неперервність професійної освіти, яка забезпечує можливість кожній людині знайти своє місце на кожному етапі життя, відчутти власну значущість і унікальність, бути корисною суспільству [7]. Ми погоджуємося із думкою автора про усвідомлення власної значущості на кожному етапі професійного розвитку та визнаємо доцільність визначення самоосвітньої діяльності як неперервного процесу, який має витоки безпосередньо з освітньої діяльності.

Державні реформування визначили одне з провідних завдань на сучасному етапі розвитку вітчизняної системи освіти – організацію самоосвітньої діяльності педагога. Самоосвіта педагога – необхідна умова ефективності педагогічної діяльності. Вона впливає на появу нових ідей, нових засобів осмислення себе і світу як джерела

подальшого духовно-інтелектуального розвитку педагога.

Як справедливо вважав К. Ушинський, учитель живе до тих пір, поки він вчиться, як тільки він перестає вчитися, в нім вмирає вчитель.

Це зумовлює чітку організацію самоосвітньої діяльності вчителів, що була б різноманітною за формами, мала б принципово нову мотивацію. Актуальність проблеми розвитку в учителів готовності до самостійної пізнавальної діяльності зумовлена також необхідністю забезпечення неперервної освіти та самоосвіти педагогів у міжкурсовий період.

Все це зумовлює необхідність продовжувати модернізацію системи післядипломної педагогічної освіти вчителів і зосередити увагу на міжкурсовому періоді, зокрема на особливостях самоосвітньої діяльності вчителів у цей період. Тому обрана тема є актуальною. Адже проблема розвитку самоосвітньої діяльності вчителів має важливе значення, оскільки така діяльність виступає засобом пізнання й розвитку інтелектуальних і професійних можливостей особистості, актуалізує педагогічний потенціал і сприяє формуванню фахівця відповідно до вимог інформаційного суспільства, формує уявлення про самоосвітню діяльність як особистісну та суспільну цінність, і в той же час як одну з найважливіших цілей у всіх сферах діяльності.

Самоосвітня діяльність може бути представлена як система знань, що включає такі основні компоненти:

1. Освітній – знання, виражені в поняттях або образах, сприйнятті і уявленнях – включає навчальну, виховну і розвиваючу цілі, оперування вміннями та методичними прийомами і технологіями за спеціальністю вчителя.

2. Науково-методичний – аналіз наукових досліджень, вивчення методик і технологій, передового педагогічного зарубіжного, вітчизняного досвіду та особистого досвіду професійної діяльності.

3. Науково-дослідний – оволодіння новими знаннями, способами вирішення педагогічних завдань, інноваційними технологіями, створення власних методів і способів професійно-творчої самоосвітньої діяльності.

С. Змеєв наголошує, що головною особливістю навчання педагогів є всезростаюча роль особистості в організації свого учіння. Педагог володіє достатнім рівнем самосвідомості, життєвим досвідом, розуміє мету навчання і шляхи реалізації набутих знань. Він є достатньо відповідальним для того, щоб активно і реально брати участь у діагностиці своїх освітніх потреб, у плануванні, створенні сприятливих умов

для навчання, реалізації, оцінювання і корекції навчального процесу, а також здійснює самостійну навчальну діяльність [2, с.77].

Актуальність проблеми розвитку готовності педагогів до самостійної пізнавальної діяльності зумовлена найперше необхідністю забезпечення неперервної освіти та самоосвіти.

Сучасні тенденції розвитку самоосвіти зумовили нові підходи в організації діяльності інститутів післядипломної педагогічної освіти, які мають діяти не тільки як освітні осередки, а й виступати провідними інститутами розвитку й саморозвитку педагогів.

Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського (далі – ПОППО) здійснює науково-методичний супровід фахового зростання вчителів, стимулює їх ініціативу. Кожного року різними міжкурсовими формами роботи охоплено понад 5000 педагогів у різних заходах, проведених на базі районів та міст області для методистів районних і міських методичних служб, керівників районних (міських) методичних об'єднань.

Інститут ініціює та успішно реалізує освітні та науково-дослідницькі проекти. Наприклад, на запити різних професійних груп успішно реалізується навчальний проект «Регіональні студії педагогічної майстерності».

В області створена система роботи закладу, до якої входять 6 спеціальних дослідницьких груп, 23 авторські творчі майстерні учителів, конкурси «Учитель-новатор» (понад 200 педагогів), «Учитель року» (87 учасників), форуми учителів-апробаторів підручників (80), постійно діючі семінари-практикуми для керівників інноваційних навчальних закладів із розроблення моделей «Школи майбутнього» (33 особи), учителів-інноваторів області (30), учителів-краєзнавців (35), школа новаторства наукових і науково-педагогічних працівників (близько 200), школа молодого керівника (30), школа молодого вчителя (27), школа фахового зростання (150), науково-методичний супровід створення і удосконалення планів розвитку загальноосвітніх і дошкільних навчальних закладів тощо.

Інтернет-ресурси відіграють важливу роль у самоосвітній діяльності. Сайт ПОППО (<http://poippo.pl.ua>) є інформаційно-освітнім ресурсом, що містить корисну інформацію для вчителів. Головним завданням веб-сайту є інформування педагогів області про новітні досягнення і перспективи розвитку педагогічної науки, поширення, використання і застосування сучасних інноваційних та інформаційних технологій, створення навчально-дослідницького середовища для підвищення кваліфікації

педагогічних працівників, розміщення інформаційних ресурсів співробітників інституту, педагогічних працівників системи освіти області. На сайті в електронному вигляді представлені видання інституту: монографії, посібники, збірники матеріалів конференцій, методичні видання, електронний архів науково-методичного журналу «Постметодика». Виходячи з вимог сучасної системи освіти, пріоритетними напрямками роботи науково-методичних працівників є розміщення передового педагогічного досвіду, навчального матеріалу, розробка курсів дистанційного навчання, налагодження спілкування з педагогічними працівниками області, надання методичної допомоги через сервіси сайту. Так, створені і функціонують обласні предметні сайти: «Форум інформатиків Полтавщини» (<http://www.it-pl.at.ua>); «Сайт учителів фізики та астрономії Полтавщини» (<http://fizyka-poltava.at.ua>); «Хімічна освіта Полтавщини» (<http://chemistry-forum.at.ua>), «Математична освіта Полтавщини» (<http://matempolt.at.ua/>), обласний інформаційний портал «Обласний конкурс «Учитель року»» (<http://ur.poippo.pl.ua>).

Нині ми знаходимося в центрі цивілізаційної еволюції, яка з промислової перетворюється на інформаційну. Стрімкий розвиток інформаційних технологій дає можливість ліквідувати часові та просторові обмеження, що пов'язані з доступом до інформації. Створення, обробка, накопичення та переказ інформації стали істотним предметом діяльності для педагогів.

Інформація набирає дедалі більшого значення в педагогічній діяльності і виступає як головний фактор самоосвіти педагога.

Стимульоване суспільними потребами зростання індивідуальних можливостей педагогів детермінує знаходження ними механізмів самоосвіти, саморозвитку. А. Кочетов вважає, що саморозвиток містить три компоненти: активне осмислення себе та оточуючого світу, зорієнтована діяльність і пов'язана з нею здатність до саморегуляції поведінки залежно від обставин, потреба у розвитку. Усі зазначені компоненти належать до внутрішніх передумов саморозвитку. Усвідомлена потреба в розвитку створює підставу для потреби у самовихованні.

Розвиток самоосвітньої діяльності педагогів має надважливе значення, оскільки така діяльність виступає засобом пізнання й розвитку інтелектуальних і професійних можливостей особистості, актуалізує педагогічний потенціал і сприяє формуванню фахівця відповідно до вимог інформаційного суспільства, формує уявлення про самоосвітню діяльність як про особистісну та суспільну цінність, і в той же час як про одну з найважливіших цілей у педагогічній діяльності.

Важливо, щоб інститути стимулювали потребу у набутті знань для роботи, готовність самостійно здобувати інформацію, структурувати її і передавати іншим. Таку готовність І. Зязюн визначив «як складне інтегративне особистісне утворення, активно-діяльнісний стан з мобілізацією духовних і фізичних сил для виконання поставленої професійно-педагогічної задачі» [3, с.7].

Отже, можна стверджувати, що перед системою післядипломної педагогічної освіти поставлена мета: продовжувати модернізацію системи післядипломної педагогічної освіти педагогів і зосередити увагу на міжкурсовому періоді, зокрема на особливостях самоосвітньої діяльності у цей період; розширити самостійність педагога, що передбачає самостійний пошук і засвоєння ним нової інформації; створити сприятливі умови для організації самоосвітньої діяльності, різноманітної за формами і з принципово новою мотивацією, спрямованою на професійний і власний саморозвиток.

Література:

1. Змеев С. И. Образование взрослых в России и в мире / С. И. Змеев // Педагогика. – 1999. – № 5. – С. 106–108.
2. Змеев С. И. Образование взрослых и андрогогика в России: воспитание. Проблемы и перспективы развития / С. И. Змеев // Педагогика. — 2009. — №7. — С. 32—39.
3. Зязюн І. Світоглядний аспект атестації вчителя до умов освітнього життєвого середовища / І. Зязюн // Професійна адаптація молодого вчителя в умовах змін ціннісної парадигми суспільства: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. — К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2010. — С. 7—12.
4. Кузьмінський А. І. Теоретико-методологічні засади післядипломної педагогічної освіти в Україні: дис. докт. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Кузьмінський Анатолій Іванович. – К. : Інститут педагогіки і психології, 2003. – 443 с.
5. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / [за ред. І. А. Зязюна]. – Київ : Видавництво «Віпол», 2000. – 636 с.
6. Осипов В.Г. Социально-философский анализ современной концепции непрерывного образования / В. Г. Осипов. – Ереван : АН Арм. ССРСР, 1989. – 218 с.
7. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: монографія / С. О. Сисоева, А. М. Алексюк, П. М. Воловик, О. І. Кульчицька, Л. Є. Сігаєва, Я. В. Цехмісієр та ін.; [за ред. С. О. Сисоевої]. – К. : ВІПОЛ, 2001. – 502 с.
8. Перегудов Ф. И. Непрерывное образование: проблемы и перспективы / Ф. И. Перегудов. – М. : Знание, 1991. – 64 с.
9. Чернышов А. П. Концептуально-методологические основы последипломного образования / А. П. Чернышов, В. А. Юрисов // Последипломное образование: потребности, проблемы, тенденции: сб. науч. трудов. – М. : НИИВО, 1992. – 211 с.